

Arkeologisk utredning

Nyvla

Planområde Bälinge-Nyvla 4:2
Bälinge socken
Uppsala kommun
Uppland

Hans Göthberg

UPPLANDSMUSEET

2001:17

Arkeologisk utredning

Nyvla

Planområde Bälinge-Nyvla 4:2

Bälinge socken

Uppsala kommun

Uppland

Hans Göthberg

Rapport 2001:17, avdelningen för arkeologiska undersökningar

Utgivning och distribution:

Upplandsmuseet

S:t Eriks gränd 6

753 10 Uppsala

Tel 018 – 16 91 00 (vx)

Fax 018 – 69 25 09

www.uppmus.se

© Upplandsmuseet, 2001

Planer: Hans Göthberg

Allmänt kartmaterial: Copyright Lantmäteriverket. Medgivande 507-98-3212.

Innehåll

Inledning	4
Målsättning och metod	4
Topografi, historiska uppgifter och lantmäterikartor	6
Fornlämningsmiljö och fynd	6
Utredningsresultat	6
Sammanfattning	7
Tekniska och administrativa uppgifter	7
Referenser	7

Inledning

Upplandsmuseet utförde i september 2001 en första etapp av en arkeologisk utredning vid Nyvla 4:2 i Bälinge socken (fig. 1). Orsaken till utredningen var planer på ett nytt bostadsområde. Utredningen gjordes på uppdrag av Leif Eriksson och Lena Karlsson i Nyvla och efter tillstånd i beslut från Länsstyrelsen i Uppsala län (lstn dnr 220-5735-01). I utredningen deltog Hans Göthberg och Per Frölund, varav den förre var projektledare.

Utredningsområdet omfattar omkring 5 hektar och ligger i den norra delen av Uppsalaslätten i utkanten av Bälinge samhälle.

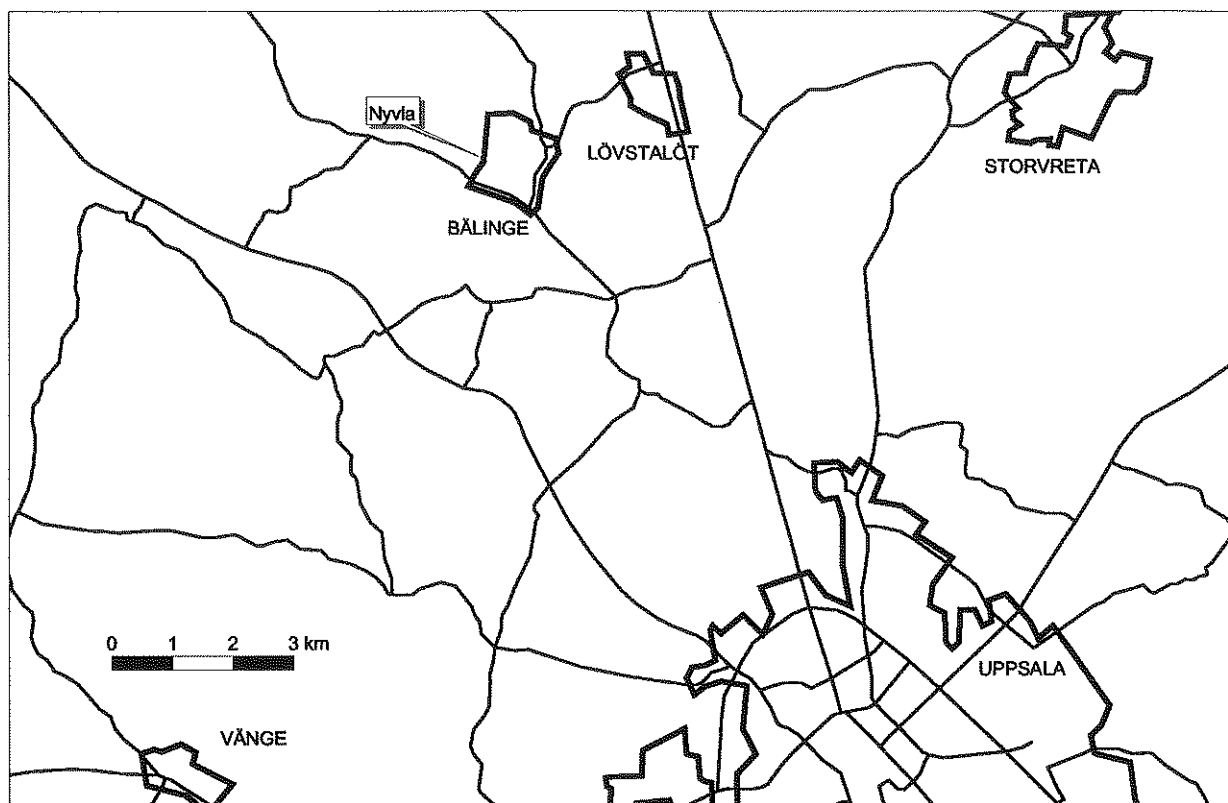
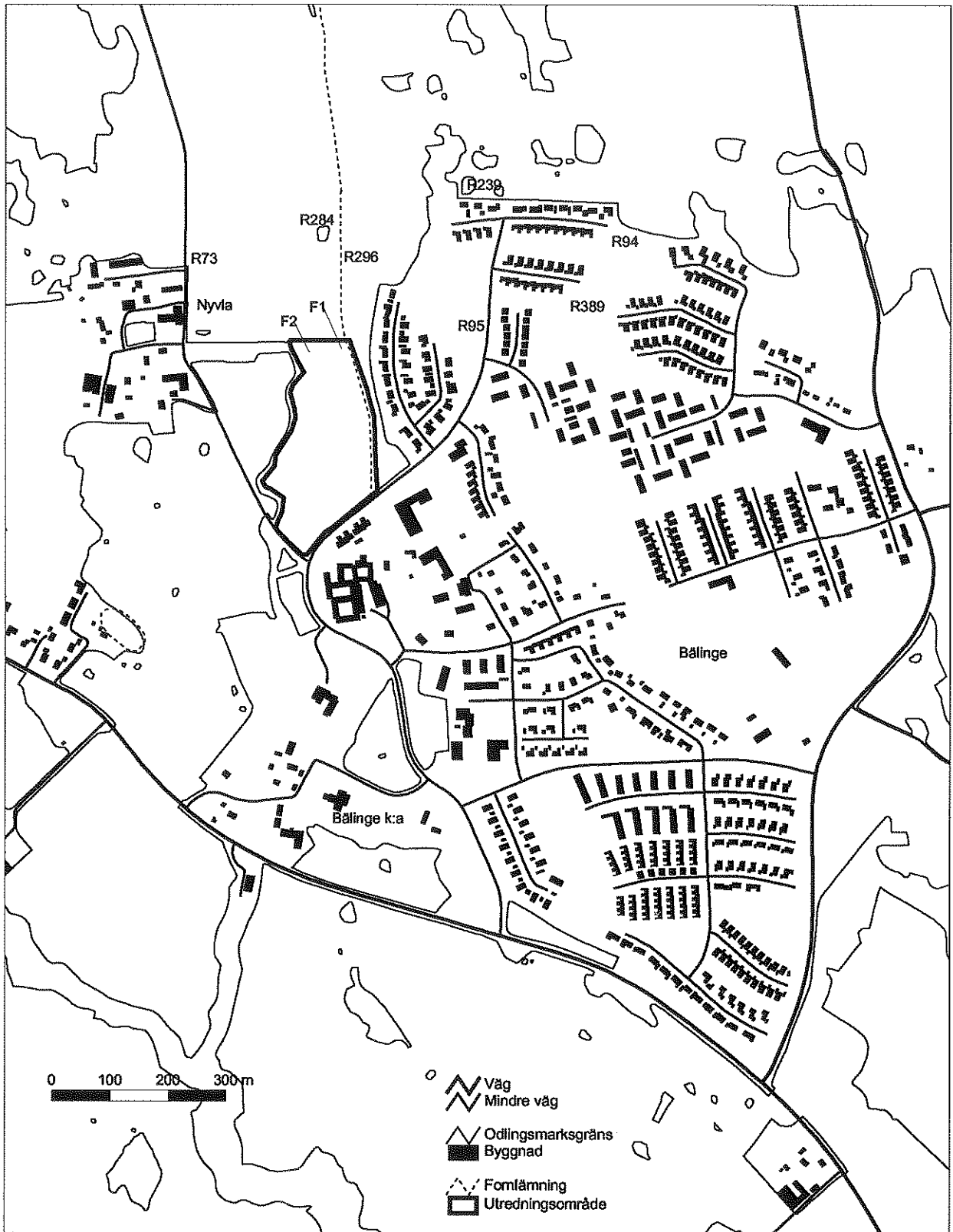

Fig. 1. Översiktsplan som visar Nyvla i förhållande till omgivande orter.

Målsättning och metod

Syftet med den arkeologiska utredningen var att klarlägga fornlämningsituationen inför den planerade byggnationen inom området. I utredningen ingick en besiktning i fält av området samt en genomgång av arkivuppgifter. I den senare ingick en genomgång av uppgifter om arkeologiska fynd från områdets närmaste omgivning vid Statens Historiska Museum (SHM) i Stockholm, Museum Gustavianum i Uppsala (UMF) och Upplandsmuseet. Därtill ingick en genomgång av äldre lantmäterikartor för den berörda fastigheten vid lantmäterimyndigheten för Uppsala län samt kamerala uppgifter.

Figur 2. Utdrag ur digitala ekonomiska kartan som visar utredningsområdet i Nyvla i förhållande till omgivande fornlämningar och bebyggelse.

Topografi, historiska uppgifter och lantmäterikartor

Utredningsområdet ligger i en flack dalgång som avvattnas av Nyvlabäcken och utgörs i sin helhet av åkermark. I väster gränsar det till Nyvlabäcken och i öster till "Tingstuvägen" som förbinder Bälunge och Skuttunge kyrkor (fig. 2). Vägen sammanfaller också med ägo- gränsen mot Ekeby. Området utgörs i sin helhet av åkermark där lermark dominerar. Nivåerna varierar lite och ligger något under 25 m.ö.h. vid bäcken i väster och något över 25 m.ö.h. i öster.

Det aktuella området ligger inom ägoområdet för Nyvla by. Tomten för denna by är belägen 200 m väster om utredningsområdet. Det äldsta belägget för namnet Nyvla är från 1357 "Nyvile" (DMS 1982 s. 61).

Genomgången av äldre lantmäterikartor för Nyvla visade att nästan hela utredningsområdet utgjordes av åkermark. Undantag är en liten åkerholme i områdets norra kant och två mycket små åkerholmar vid den östra kanten på storskifteskartan från 1773. De två sistnämnda var dock försvunna på kartan över laga skiftet från 1879. Storskifteskartan visade också att åbrinken ställvis var relativt bred, särskilt längs den norra delen av bäckfåran.

Fornlämningssmiljö och fynd

I utredningsområdets östra kant löper fornlämning nr 296 i Bälunge socken, vägen Tingstuvägen (fig. 2). Utanför området finns dock flera fornlämningar. Omkring 200 m norrut finns skärvstenshögen nr 284. Strax norr om Nyvla by finns runstenen nr 73 (U1092). Uppgifter från början av 1700-talet tyder på att det kan ha funnits numera bortröjda gravar i anslutning till runstenen (Wessén & Jansson 1957 s. 403). I kuperad mark nordöst om utredningsområdet finns ytterligare skärvstenshögar (nr. 91, 92, 93, 95), samt gravar i form av runda stensättningar (nr. 90, 94, 96, 239, 389). Av dessa undersöktes nr. 90, 93, och 96 i samband med att bostadsområdet byggdes. Sannolikt kan skärvstenshögen nr. 284 ses som en utlöpare av detta fornlämningssmiljö.

En stenyxa med skafthål (UMF 2174) skall ha upphittats 1886 på Nyvlas ägor. Dessutom finns en uppgift i Upplandsmuseets arkiv om att ett gravklot påträffades vid odling i början av 1900-talet omkring 300 m nordväst om Nyvla by. Även detta fynd kan peka på förekomsten av överplöjda gravar inom Nyvlas ägor, men berör inte utredningsområdet.

Utredningsresultat

Invid den norra kanten av utredningsområdet framkom två fragment av stenar med slipade ytor, troligen löpare till handkvarnar (F1 och F2 på fig. 2). I övrigt observerades tegel, porslin, fajans, glas, obrända ben samt några enstaka fragment slagg, bränd lera och skärvsten. Huvuddelen av de sistnämnda fynden kan betecknas som sentida. Två förhöjningar kunde observeras i den mestadels flacka åkermarken, varav den ena låg invid bäcken i sydväst och den andra längs områdets östra kant. Även på dessa bestod underlaget av lera och de särskiljde sig inte vad gäller fyndmaterial.

De enda indikationerna på fornlämningar utgörs av de två påträffade löparna. Frånvaron av andra indikationer tyder på att de möjligen kan sättas i samband med skärvstenshögen nr 284 längre norrut.

Eftersom indikationerna på fornlämning är svaga *bedöms inga fortsatta antikvariska åtgärder vara nödvändiga.*

Sammanfattning

Med anledning av planer på ett nytt bostadsområde vid Nyvla i Bälinge socken har en arkeologisk utredning gjorts av Upplandsmuseet. I utredningen ingick en genomgång av arkivmaterial och en fältbesiktning.

Utredningsområdet ligger i anslutning till bebyggelsen i Bälinge och utgörs i sin helhet av åkermark. Den enda kända fornlämningen inom området är vägen "Tingstuvägen", fornlämning nr. 296 i Bälinge socken. Inga fynd av förhistoriska föremål kan knytas till det aktuella området.

I den norra kanten av området påträffades indikationer på förhistoriska fornlämningar i form av fragment av två löpare till handkvarnar. Troligen bör dessa sättas i samband med en skärvtenshög norr om området. Utöver detta påträffades föremål av sentida karaktär som tegel, porslin, fajans och glas.

Tekniska och administrativa uppgifter

Undersökningstyp: Arkeologisk utredning

Orsak till utredningen: Bostadsbygge

Beställare: Leif Eriksson & Lena Karlsson, Nyvla, 740 22 Bälinge.

Plats: Bälinge-Nyvla 4:2.

Fältarbetsperiod: 17 september 2001.

Projektdeltagare: Hans Göthberg (projektledare), Per Frölund.

Upplandsmuseets diarienummer: 48-2001.

Upplandsmuseets projektnummer: 8002.

Länsstyrelsens beslutsdatum och diarienummer: 1 juni 2001 (dnr 220-5735-01).

Referenser

Lantmäterimyndigheten i Uppsala län

Lantmäteriakter

Bälinge socken

Nyvla

Storskifte 1770-73 Akt 81

Laga skifte 1879 Akt 307

Litteratur

DMS., 1982. *Det medeltida Sverige. Band 1 Uppland: 3 Tiundaland: Bälinge, Norunda, Rasbo.* O. Ferm, S. Rahmqvist, G.T. Westin. S. Rahmqvist (red). (KVHAA). Stockholm.

Wessén, E. & Jansson, S. B. F., 1957. *Upplands runinskrifter. Fjärde delen, andra häftet, Bälinge härad, Olands härad, Örbyhus härad.* (KVHAA). Uppsala.